

Tytuł:

Poetyka i stomatologia. Transdyscyplinarne badanie zjawiska bruksizmu

Słowa kluczowe:

literaturoznawstwo, medycyna, zgrzytanie, zęby, romantyzm

Streszczenie:

W pracy postawiłem sobie za cel sprawdzenie czy najnowsze ustalenia medyczne dotyczące bruksizmu mogą wpływać na interpretację literatury. Czy badania ujawniające jego funkcję w procesach regulacji i odpowiedzi organizmu na stres mają skutki wykraczające poza nauki medyczne? Hipotezą roboczą jest przypuszczenie, że w literaturze można odnaleźć także pozytywne wartościowanie bruksizmu. Decyduję się na poszukiwanie dwóch zasadniczych elementów tego zachowania - zaciskania oraz zgrzytania zębami. Tradycyjna interpretacja tego zjawiska została w literaturze usankcjonowana przez ewangeliczne słowa o płaczu i zgrzytaniu zębami, któremu to cytatom w tej księdze szczegółowo się przyglądam. W rozdziale wstępnym prezentuję argumenty przemawiające za wyborem romantyzmu jako epoki historycznoliterackiej z której dzieła chciałbym poddać badaniu oraz wskazuję na korpus dzieł Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego jako bazy testów do analizy w tej pracy. W dalszej kolejności objaśniam użyte w tytule rozprawy określenia oraz wskazuję na dwa podstawowe obszary badań na jakich skoncentruję się w swojej pracy - "stomatobiografii", czyli rekonstrukcji losów rzeczywistych zębów Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego oraz "stomatopoetyce" czyli analizie obrazu zaciskania i zgrzytania zębów występującego w literaturze.

W pierwszym rozdziale rekonstruuje dzieje rzeczywistych zębów Adama Mickiewicza. Na podstawie przeanalizowanego materiału zauważam, że pisarz cierpiał na zęby przez całe życie. W rozdziale drugim analizuję zaciskanie i zgrzytanie zębami występujące w twórczości poety. W podsumowaniu rozdziału grupuję poszczególne realizacje tej drugiej czynności na dwóch wymiarach dobry - zły oraz ziemski - nadprzyrodzony.

W trzecim rozdziale zajmuję się losami zębów Juliusza Słowackiego. Za punkt wyjścia przyjmuję stan jego uzębienia na podstawie czaszki wydobytej podczas ekshumacji w 1927. Następnie poszukuję relacji z listów poety, które mówiłyby o bólu zębów oraz o operacjach ekstrakcji. Czwarty rozdział poświęcam analizie i

interpretacji obrazu zaciskania i zgrzytania zębami w twórczości Słowackiego. Ta druga czynność w twórczości tego pisarza pełni rozmaite funkcje i daleka jest od biblijnego pierwowzoru. W utworach, w których jest ona częścią stanu psychicznego bohaterów jego funkcja jest zaskakująco zbliżona do współczesnego pojmowania roli bruksizmu dla organizmu w ujęciu medycznym. Kolejną część pracy poświęcam dwóm transgresyjnym przygodom pisarzy związanym z zębami. Pierwszą jest obraz Saturna zgrzytającego zębami, stanowiącego klucz do objaśniania prawd genezyjskich u Słowackiego, a drugą niespodziewany dentystryczny epizod Cypriana Norwida.

W zakończeniu podsumowuję swoje rozważania. Niezwykle uderzające jest to, że Mickiewicz przez całe życie cierpiał na ból zębów, jednak pisze o nich niezwykle oszczędnie, natomiast Słowacki, który miał dobre uzębienie, daje w swych dziełach niezwykle zróżnicowany obraz ich czynności. Hipoteza robocza została potwierdzona, odnalazłem pozytywne wartościowanie bruksizmu w literaturze, proponuję więc uporządkowanie sposobów opisywania zgrzytania zębami na podstawie przeanalizowanych w pracy dzieł korzystając z koncepcji paradygmatów Thomasa Kuhna. Postuluję trzy zasadnicze typy opisywania zgrzytania zębami w literaturze: biblijno-dantejski, psychologiczno-bajroniczny oraz medyczno-estetyczny. Ich porządek byłby historyczny, choć w odróżnieniu od pierwotnej koncepcji Kuhna kolejne etapy nie znoszą poprzedniego rozumienia tego stanu, a jedynie stanowią dominujący sposób ich pojmowania, będący na pierwszym planie, podczas gdy pozostałe są w tle. Takie rozumienie tych paradygmatów pokazuję w analizie współczesnego fragmentu literackiego, postulując sprawdzenie zaproponowanego tu modelu na szerszej bazie tekstów literackich ze szczególnymi uwzględnieniem tekstów najnowszych.